

Rozhovor 2. část - Doc. PhDr. Jiří Růžička, Ph.D.

Předkládáme vám další část rozhovoru s docentem PhDr. Jiřím Růžičkou, Ph.D. Tentokrát zaměřeného na období jeho anglických studií po srpnové okupaci 1968

Jak vypadaly tvoje plány - co dělat v Británii po invazi?

Odpověď na tu otázku má několik pater. My jsme dělali pohovor na několik univerzit, na některé jsme se dostali a na některé nikoliv. Docela mě mrzelo, že jsem se nedostal na Sussexskou univerzitu, která byla tehdy velice otevřená a hodně progresivní, byla tam velká volnost v systému studia, což nebylo pro Británii typické. Znamenalo to například, že měli studenti ve výběru svých předmětů daleko větší volnost než jinde. Zkoušky vykonávali způsobem, na kterém se domluvili s vyučujícím. Také se tam sešla řada učitelů, kteří patřili k intelektuální progresi v nejlepším smyslu slova. Byli ovšem často také orientovaní levicově a projevovali sklony k sociálnímu utopismu. Samozřejmě tam v té době velice letěl Marcuse, ostatně tak jako jinde na Západě.

Marcuseho Éros a civilizace a Jednorozměrný člověk byly věci, které tehdy hrozně frčely. Sovětská invaze do tehdejšího Československa byla velká sprcha pro celou levici samozřejmě, taky se to později obrazilo ve výuce a v názorech, ale když jsem přicházel, tak ještě tahle vlna, levicového neomarxismu spojeného s psychoanalýzou a s některými sociálními teoriemi, třeba tehdy populárním Parsonsem doznívala. Já s mojí přítelkyní jsme se dostali do Cardiffu ale nakonec jsme tam nenastoupili. Nakonec nám to tam přišlo méně zajímavé a dali jsme přednost Birminghamu, kde byla oproti dnešku méně známá univerzita. Připadalo nám, že by tam studium mohlo docela dobře fungovat. Nakonec se ukázalo, že to až tak nefungovalo. Všichni tam byli nesmírně milí, naši učitelé a profesori, byli velice slušní, kamarádští, přátelští, pomáhali nám, jak mohli. Já jsem měl třeba zásluhou jednoho profesora otevřený účet a mohl jsem si pořizovat knihy, což znamenalo, že když jsem si v knihkupectví vybral věci za sto liber, bylo to gratis. Toho jsem samozřejmě využíval a přivezl jsem si potom domů opravdu slušnou knihovnu. Nejen jeho zásluhou, potom jsem si na knihy už taky dokázal vydělat. Ale zpět ke škole. Vlastní studium psychologie bylo problematické. Studovala se tu psychologie klasická v duchu oné doby, což třeba znamenalo, že jsme byli v laboratoři a tam jsme zkoumali krysy a potom jsme měli statisticky zpracovat jejich chování. Statistika a krysy...Jednou o přestávce jsem při svačině udělal takový vtípek - koukal jsem pod stoly a říkal jsem: tady není, tady není, tady není...Tak koukali a ptali se, cože tu není? A já jim povídám - lidi tu nejsou. A já jsem sem přišel studovat psychologii a tady nejsou žádní lidi, kam jste je schovali? Přijali to s tou typickou britskou tolerancí, ale bylo jasné, že se nepotkáváme. Tehdy jsem se začal zabývat studiem filozofie a začala mě oslovovat fenomenologie a to s tím prostě nešlo dohromady. Tomu odpovídaly i studijní výsledky, takže jsme prolézali s odřenýma ušima. Vzpomínám si, že mě fascinovalo taky studium filozofie. Tam se to dělalo takovým britským způsobem, že se vzal třeba John Locke a z něho zase jedna kapitola a ta se donekonečna omílala, diskutovalo se nad ní a potom jsme měli kritizovat Platonovu Ústavu z hlediska Johna Locka. Což bylo roztomilé, protože bylo evidentní, že tomu Platonovi chtějí a musí rozumět prostě lockovsky. Takže to celé byla hrozná frustrace. Člověk to musel absolvovat, musel to vykládat v těch intencích. Ale co dál? Otázky se týkaly vždycky jenom toho, jak by to řekl Locke. Byla to hrozná frustrace. Takže já jsem si tehdy nastudoval něco od Brentana a taky od Bergsona. Snažil jsem se ukázat, jak ten Locke je strašně omezený v tom svém úzkém vidění světa. No a oni to nepovažovali za zdvořilé. Vnímali to jako nějakou kontroverzní podivnost. Takže se ukázalo, že volnost a svoboda myšlení je pro mě i v Británii omezena. A zajímavé také bylo, že v soukromých debatách, nějaký pan Adamson, náš vyučující, některé námitky připouštěl.

Nicméně ti učitelé byli skvělí. Měli jsme v ročníku vedoucího Mr. Johnsona, to byl hrozně milý člověk, který nám hodně pomohl, když nám vysvětlil, jak třeba studovat tak, aby člověk udělal zkoušky. To není úplně jednoduchá věc. Protože tam se všechny zkoušky dělaly písemně, většinou formou dotazníku. To nebylo vůbec jednoduché pro nás, kteří jsme měli tendenci tak nějak zeširoka odpovídat nebo používat příklady odjinud, to u nich nepřipadalo v úvahu. Oni chtěli tu určitou jasnou zřetelnou odpověď, která se nalézala někde v textech toho autora. Tzn. že to jsme se museli naučit, to bylo velmi striktní. Museli jsme ovládat ty autory, museli jsme znát jejich formulace, museli jsme se naučit jejich způsob vyjadřování, nemuseli jsme ani umět jejich způsob myšlení, ale hlavně jsme museli znát zkratka jejich formulace, které jsme museli potom rozpoznat v textu a vlastně dosadit. Takže tenhle ten systém dosazování –

A bylo to vůbec k něčemu?

Bylo to dobré v tom smyslu, že jsme byli pozornější k textům, že nám to docela pěkně trénovalo paměť v angličtině, což bylo hrozně důležité. Také jsme měli větší respekt k tomu dílu, protože jsme ho museli jaksí znát v jeho způsobu vyjadřování. Ale na druhou stranu to hrozně brzdilo. Člověk si potom dával pozor na to, aby si to zapamatoval, aby ten text uměl takřka nazpaměť, ale už tam nebyl prostor pro přemýšlení, pro nějakou alternativu. A to bylo hrozně frustrující, protože to my nechtěli. Takže jsme pořádali takové soukromé semináře, ve kterých jsme s několika kolegy se snažili jednak to trochu zesměšnit, a jednak hledat argumenty a rozpory, které byly v samotném textu. V samotném textu třeba toho Locka, což se docela i dařilo, ale moc nás to nebavilo. Já jsem tehdy si přečetl knížku od Patočky, myslím, že to byl Úvod do feminologie, jeho skriptum, které mi někdo poslal z Česka, bylo to úplně čerstvé a to byl návod, jak jít na toho Locka. Takže to pro mě bylo hrozně zajímavé. Ale to nesouviselo s požadavky, které na nás byly kladeny.

Takže tam vládnul ryzí scientismus. A jak to bylo s tou antropologií? Jak jsi se dostával k těm antropologickým otázkám?

To právě, ta frustrace byla tak veliká, že mě to opravdu pudilo k tomu, abych si četl úplně jiné autory. A tam jsem se potkal jednak s fenomenologií, úplně tak nějak nechtěně, protože jsem se začal introspektivně zabývat svými vlastními stavy a vymyslel jsem takovou teorii centrálního a periferního ega. To bylo ještě velmi pozitivistické, zpředměťující, nicméně tam se mi ukázalo, jak je možné modelovat. Já jsem si to sám vymyslel a potom už pro mě nebyl takřka žádný problém, protože potom jsem se dostal k Freudovi, a už jsem okamžitě rozuměl tomu, co on dělá jak to dělá, proč to dělá... na jednu stranu se mi to líbilo, na druhou stranu jsem pořád musel vycházet z toho, že to je konstrukce, že to je docela dobrý způsob, jak to zpředmětnit, jak to zobjektivizovat, jak to uchopit. Bylo to hrozně zajímavé, udělat takové malinké planetárium, ve kterém ta ega a části toho ega, se pohybují a hledat ty siločáry toho pohybu a chápat, čím je co nesené a jakými energiemi. Byla to hra, která mě fascinovala. Nicméně to pomáhalo orientaci. Pomáhalo mi to, vlastně se jako by usadit v sobě. Pak jsem měl několik těch eg, ego, které je centrální, to ještě mělo nějaké vrstvy a pak ta periferní ega měla své dráhy, ty dráhy byly určeny motivacemi, takže podle toho se potom to ego pohybovalo podle těch drah siločár příslušných motivačních energií. Ty energie byly rozdílné kvalitou, nebyla to nějaká jednotná energie. To bylo docela hezké. A docela mě to i bavilo, a jednak mi to trochu pomáhalo se zorientovat v motivaci. To bylo určitě v tomto smyslu pomocné. Já jsem si ale uvědomoval, že já sám v tom zůstávám na periférii. Takže model jsem měl, ale se mnou to bylo jiné. Velmi jsem se tedy pustil do Freuda a taky do Junga a začal jsem si toužebně „přát sny“, abych získal vlastní materiál. Tím jsem se pak zabýval řadu roků a zabývám se tím do dneška. Mám snad 20 deníkových sešitů, které jsou naplněné sny. Občas se k nim vracím a některým nerozumím do dneška a smysl některých se mi objevil teprve po letech. Ještě k tomu studiu. To studium bylo taky jako zajímavé tím, že jsme tam okamžitě měli spoustu přátel, se kterými jsme se družili. Byli tam přátelé, kteří měli rádi podobné věci jako my, tzn. kulturu, literaturu, muziku pochopitelně, no a

filozofii.

Co Tě zasáhlo z britské kultury, v tu dobu?

Já jsem hodně jezdíval do Londýna. A samotná britská kultura byla tehdy ještě něco jako máčená paprika. Vždycky se mi z toho tak trochu křivila pusa, protože oni byli neuvěřitelně škrobení, kožení, formální, nepouštěli emoce. Měli jsme jednu dobu nějakého plukovníka ve výslužbě, který měl mladou ženu o 20 nebo 30 roků mladší a to bylo strašné to pozorovat. Šíleně se trápila. On byl neskutečně komisi a buzeroval ji a bylo vidět přitom, že ten vztah mezi mužem a ženou se tam nevejde. Vyprávěl, poučoval nás a ta dáma za jeho zády jenom lomila očima, protože to taky nemohla poslouchat. Viděla, že my trpíme. S ním jsem se ale naučil v angličtině vtipkovat, a on unášel moje někdy ironické poznámky na britskou mentalitu. Však to byl plukovník, tak asi nějakou střelbu snášel. Byl vojákem v Rhodesii zajímavě vyprávěl, pochopitelně líčil svoje chrabré činy, které nám s britskou suchostí vyprávěl. Ale hlavně bylo vidět, jak je chycený do vztahu s vlastní ženou a že se nemůže projevit zcela svobodně a musí držet nějakou roli. A to pobývání v roli to mě fascinovalo, jak ta role, i jeho jako v podstatě příjemného a silného chlapa, ho svázala natolik, že proti tomu neměl jakoukoliv obranu. On tu svoji sílu vlastně použil vůči sobě tím, že se svázal na pokyn někoho jiného. A to pro mě byla zkušenost, jak ta kultura má neuvěřitelnou moc.

To byla asi tradiční ukázka britského konzervatismu. A další věc, která se tam vždy projevovala, je to jejich velice striktní a subtilní rozvrstvení společnosti.

To byla další věc, která byla půvabná, protože tam to opravdu fungovalo. Opravdu to tak měli. Protože my jsme v tom neuměli chodit, tak jsme to porušovali. Porušovali jsme to mimoděk, nebylo to nijak záměrně. Dostávali jsme se do roztomilých situací, které oni samozřejmě uměli zvládat lépe, tedy formálně lépe než my, ale my jsme je nezvládali, protože jsme je nechápali. Já jsem si třeba vzal - pozvali mě na nějakou recepcii - a já jsem si vzal bundu. No a tak, teď tam panovalo rozpačité ticho, ale působilo to docela tvrdě. Byl to imperativ, buďto ty něco změníš nebo se nepohnem z místa. No a musel jsem si vzít prostě sako. To měli připravené pro takové lidičky, jako jsem byl já, dostal jsem nějaké příšerné sako, bylo cítit naftalínem a pak jsem tam mohl zůstat. Nebo na koleji všichni vstali a vždycky to bylo tak, že všichni vstali a ten vedoucí kolejí dal pokyn, potom něco řekl, nějaký vtípek nebo něco ze dne, nějakou připravenou prostě průpovídku, někdy to bylo z novin, někdy to bylo morální, někdy to bylo z nějakého vědce, filozofa, literáta, prostě básníka, no a tehdy prostě nic. A najednou bylo vidět, že centrem pozornosti jsem já. A uviděl to kamarád David, který se mlčky sehnul, vyndal z bot tkaničku a dal mi, abych si ji uvázal okolo krku jako vázanku, což jsem udělal a tím pádem mohla celá ta jídelna sednout a mohli jsme začít jíst. Takže to bylo taky hrozně zajímavé, taky příjemné, že ten kluk to vymyslel, že ho to napadlo, že jo, to byl dobrý fór, pak jsem nosil tkaničku pochopitelně prostě místo vázanky, protože od té doby jsem nemohl nosit něco jiného. Ale druhá věc byla, že jim to stačilo. To symbolické jako přijetí toho imperativu, tohoto požadavku je dostačující. Takže jsme potom hledali různé symboly k tomu, abychom se v té britské kultuře dokázali pohybovat. A někdy to bylo absurdní. Protože jsme třeba, třeba nebylo možné vejít do místnosti a zout se, že jo. Takže jsme, to se prostě nedělá. V Británii se, na rozdíl od Česka, nezouvá. Takže jsme si vzali třeba holínky, abychom tam nakráčeli prostě s botama, což vzbudilo takovou jako ... a nebo jsme si vzali vojenské boty, jsme si koupili vysoké vojenské boty, abychom teda jaksi tu obutost dali najevo. Byli jsme jednou v takové restauraci, která byla někde pod mořem a já jsem pořád nosil tu svoji bundičku, kterou jsem nechtěl sundat, protože to bylo pojítko s Československem a tam jsem měl vlaječku a dívali se na nás svrchu, jedna rodina, s jejíž synem jsme kamarádili, tak bylo vidět, že prostě se na nás, prostě že jsme pro ně opravdu plebs. Nicméně byli slušní, byli jsme přáteli jejich syna a on britský úsměv je někdy horší než kopnutí koněm, protože to je, oni se umí tak usmát, že to hrozně zabolí. A nebo zvedají obočí. Britské zvedání obočí to jsou prostě etudy, to prostě mají fakt zmáklý. Pozvali nás do francouzské restaurace, která byla pod mořem. A já jsem zase přišel v té bundičce, což

byl docela vrchol, protože to byla nějaká hodně nóbl restaurace, oni byli milionáři, a taky tam byla jídla, která jsem v životě neviděl a neuměl jsem to jíst. Nicméně ten synek, protože věděl, že vydržíme docela pít, tak se chtěl před maminkou vytáhnout a začal pít. A maminka byla mírně tuhá a já jsem vůbec nezasahoval. Ale spíš jsem ho podnítil. Škodolibě. Protože jsem tušil, jak to dopadne. A opravdu to dopadlo tak, že uprostřed večeře, když jsme dostali hořící zmrzlinu, to byl závěr večeře, tak se ten Henry zvednul a nestačil doběhnout a celý ten obsah, celou tu večeři hodil mamince na hrudník a do klína. A já jsem byl taková mrcha, tehdy jsem se za sebe styděl, ale na druhou stranu, jsem si říkal té potvoře musím to vrátit a tak jsem ji začal velmi účastně čistit. Pomohl jsem jí a ona za to byla vděčná a od té doby ta bariéra padla. Pak začala se mnou mluvit úplně normálně. Byla to taková moc příjemná dáma, se smyslem pro humor, ráda by byla v naší společnosti, zajímalo ji, jak žijeme. Jinak taky jsem tam hodně pracoval, abych si vydělal peníze, hlavně o víkendech. Zabýval jsem se, tehdy grafologii. Pracoval jsem u nějakého Davida. Rozvážel jsem nějaké maso, ale něco jsem dělal v kanceláři a jednou jsem říkal, hele, Davide, tady tohle to písmo se mi zdá, člověče divné, ta paní to je nespolehlivý člověk, kdy Ti platila naposledy? On říkal, že asi před půl rokem. Že to je šlechtična, že ta zaplatí určitě. Já jsem říkal, hele, já si myslím, že ne, že to je duševně nemocný člověk. A ukázalo se, že mám pravdu: Tak od té doby jsem musel číst, dělat analýzy písma, což jsem zase nebyl tak dobrý, aby to všechno rozpoznal. Takže chvílku mě živil tímto způsobem, pak pochopil, že to je k ničemu. A tak jsem mu předělával barák - natíral jsem to, maloval atd. To jsem uměl, to jsem se naučil od táty. On byl velmi přátelský, kamarádský, ale jakmile se týkalo odměn, peněz, tak to byl naprosto nemilosrdný. Takže jsem potom tak najednou viděl peníze úplně jinak, že to nebyl žádný milodar, že tam platila jasná pravidla, která vyžadovala, aby se dodržovala, takže když jsem udělal to a to anebo neudělal to a to, prostě jsem měl přidáno nebo strženo a přes to vlak vůbec nejel, jestli jsi byl kamarád nebo nebyl kamarád, to vůbec nehrálo v tom žádnou roli. Což na tehdejší dobu z mé zkušenosti z totáče, z Československa bylo nové poučení. A s těmi penězi jsem se tam naučil zacházet úplně jinak než doma. No a pak jsem měl takovou šťastnou chvíli, že jsem bydlel u nějakých architektů. To byl Australan, architekt, který byl taky v Československu, takže Československo znal. My jsme se nepotkali v Československu, ale shodou okolností on znal několik lidí v Praze, které jsem zase znal já, Praha je malá a dopadlo to tak, že jsme se velmi spřátelili, protože byly Vánoce a j on říkal - hele, kup stromeček. Já jsem koupil stromeček a ten stromeček... tam to dělají tak, že ty stromečky byly vytržené ze země a zůstaly tam kořeny. A mi se to hrozně líbilo a říkal jsem si, ksakru, to by bylo škoda to zbavit těch kořenů. Ale jak tam ty kořeny nechat? Takže jsem ten stromeček pověsil na špičku a zůstaly tam kořeny. Pak jsem některé ustříhl a zůstal takový kořen, na který jsem připevnil dlouhou svíčku. Nedal jsem tam vůbec žádné ozdoby a jenom tu svíčku. Když přišel John a chtěl štědrovečerní večeři, kterou jsme měli na triku, tak jsem tam rozsvítil tu svíčku a jemu se to líbilo. A pozval mě do svého ateliéru, kde jsem potom s těmi architektky trávil čas. Oni dělali soutěže a byl jsem tam docela platný, protože jsem jim říkal, co si myslím o tom ze svého pohledu. A pro ně to byl pohled, který byl odjinud, jednak z jiné kultury a jednak to byl pohled člověka, který nebyl architekt. A tady se ukázalo to, co jsem o sobě věděl, že kdybych dělal architekturu, takže bych se asi chytil. Protože jsem tam vymyslel některé věci, které fungovaly v té kompozici toho projektu. A dělali jsme 2 takové projekce. Jeden projekt se týkal odpočinkového centra. A tam jsem přišel s nápadem, že by se to dalo udělat tím symbolickým způsobem, protože se vstupovalo do podzemní, takže by to šlo do nevědomí, do hloubek nevědomí, až do kolektivního nevědomí atd. atd.. Tím se tady nechci nějak zabývat. Třeba taková ta regrese, která by měla dát člověku od všeho odpočinout, co se potom na tu regresi nabaluje, tak spočívá v tom, že člověk dostal halucinogen z hub - výtažek, a že by procházel prostory, které by byly tak uspořádány, i hudba a architektonicky by to bylo, ale i výtvarně ztvárněné až do úplné takřka temnoty, kde by byla kaše, která by byla pojídatelná a v té kaši člověk tak mohl relaxovat. A potom až by byl úplně zrelaxovaný a necítil by specifickou váhu těla, takže člověk by tam se ztratil, byl by nesen tou kaší a necítil by váhu vlastního těla a potom z té kaše by ho nějaké ruce vytáhly a omyly ho a pustily ho do světa. Tak to byl nápad, na kterém jsem hodně participoval. Pak ještě to byl dům, tehdy dům roku 2000, jak ten čas běží, tak to jsme vymýšleli takové ptákoviny. Ale jednu věc jsme vymysleli docela dobře. Že to byl dům, kde by se daly vytvářet

prostory, které si člověk měnil podle sebe. Protože s tou hmotou, ze které ty interiéry byly udělány, se dalo pracovat velmi snadno. Člověk chtěl spát, někde v ústraní, tak si tam vyhloubil svůj pelech. Nebo chtěl spát nahoře, tak se to prostě ztvrdilo - ta nějaká pěna, člověk potom spal na nějakém takovém vyvýšeném kopci. Atd. atd.. Takže to bylo docela hezké. Ale tam se mi podařilo prosadit tu věc, že ty byty měly jako ústřední prostor kuchyni a nikoliv pokoj. Tehdy to bylo tak, že ústředním místem byly u nich obývací pokoje. A kuchyň vždycky byla v Británii bokem. A já jsem říkal, heledte, tam jsou ženské, v těch kuchyních, je to hezký vidět, jak oni to dělají. A je tam teplo, od toho krbu, od toho ohně. Protože z mého dětství, jsme měli malý byt a bylo nás hodně a jak se vařivalo, tak jsem miloval to jejich povídání. A oni si povídali mimo děti, tak jsem si říkal, že by se to určitě i Britům líbilo, že ústředním místem toho bytu se stala kuchyně. A ústředním místem toho domu se stala náves. Nikoliv náměstí, ale náves. Byl to takový řecký prostor, kde lidé ze svých bytů mohli si přijít na kus řeči, to bylo zajímavé, to mě hrozně těšilo.

A realizovalo se z toho něco?

Dostalo se to do nějakých soutěží. Ale nic se z toho nerealizovalo v realitě, protože ten dům pravděpodobně v některých věcech předběhl dobu a já už jsem pak ztratil kontakt. A vlastně už jsem byl jinde. Pak jsem se vrátil zpátky.

Jak bys srovnal tyhle ty dvě kultury, které jsi poznal, tu českou a vlastně původně taky rakouskou, deformovanou komunismem a teď tu imperiální britskou, která byla tradiční, konzervativní, která za sebou měla dobu, kdy byla půlka globu anglická?

Tehdy už to byla říše, která byla v troskách. Nicméně tam pořád vládlo, což mě fascinovalo, to jejich sebevědomí, které pěstovali u každého. Sebevědomí Brita a sebevědomí Čecha, to byly dvě odlišné kvality. Jak oni si nárokovali věci, které mně připadaly drzé, nepatřičné a nenechali o sobě rozhodovat a byli kompetentní rozhodovat o sobě. To byla věc, ta obrovská samostatnost těch lidí. Taková samostatnost, která byla tnaprosto přirozená, ke které jsme se my museli dobírat. Nebo jsme to museli dělat jakoby na hranicích možností, a pro ně to byla samozřejmost. Přitom taky Británie unášela excesy. Tehdy byly na vrcholu Beatles, Rolling Stones, a Británie nemrkla okem a královna pozvala tyhle ty mladíky k sobě. To bylo něco nepředstavitelného, že by Novotný někde pozval rockery, to nepřipadalo v úvahu. Ta obrovská tolerantnost vůči jinakosti byla úplná samozřejmost. Byli v klidu, oni se nebáli, že se jim to rozpadne. Protože pořád se cítili pevní v kramflecích a to jsem jim záviděl, to jsem obdivoval a to samozřejmě mělo taky svá úskalí, protože byli nafoukaní.

Co sis myslel o britském školství? Je známo, že ta jeho internátní forma je poměrně krutá.

Já jsem zažil koleje, já jsem nezažil střední školu. A kolej byla v podstatě volná. Tam člověk si dělal, co chtěl. Kromě některých věcí, které musel dodržovat. A sice, že musel být v určitou dobu na večeři. Snídaně už byla volná. Pořádaly se tam pravidelné párty, kde se předpokládalo, že tam člověk půjde. Já jsem tam nechodil, protože jsem nebyl schopen si koupit žádné šaty, žádný oblek. A oni to tolerovali. Tím že jsem byl exot a tak mě unesli. Ale na kolejích bylo volno. Samozřejmě byl problém, vzít si na pokoj dívku. Protože když člověka chytili, tak jel. Taková zvláštní prudérnost. Jinde s tím problémy nebyly, ale na koleji to nešlo. Tak se to potom dělalo, takovým trochu pokryteckým způsobem. Byla tam vůbec spousta pokryteckých způsobů, jak se to dalo obejít, které byly tolerovány, protože norma byla příliš krutá. Takže například dívky na pokoje se tolerovaly tím způsobem, že tam ta dívka musela zůstat do rána. Ráno byla představena jako návštěva. A všichni věděli, že to je návštěva, která nepřišla ráno, ale přišla večer, ale protože byla představena jako host, tak tím pádem mohla posnídat. My jsme si mohli zvát hosty, ale museli jsme je představit. A tím pádem to bylo v pořádku. Atd. atd.. Ten univerzitní život byl hrozně bohatý, protože tam byly neskutečné knihovny, byly tam kluby, hudební kluby, literární kluby, byla tam spousta aktivit, kde se dalo scházet, já jsem hrál v nějakém divadle, bylo tam skvělé sportovní vyžití, takže na té koleji jsem byl jako v

Jiříkově vidění, jak může vypadat univerzita.

Rok 1968 byl taky rokem velkých univerzitních revolt v celém západním světě. Projevilo se to nějak v Anglii?

Takovým anglickým způsobem. Mě to připadalo trošičku legrační. Já bych býval třeba úplně zrušil ten tupý systém zkoušení podle předem daných otázek. Takové to vyplňování dotazníků, protože tam chyběla diskuse. možnost o věci mluvit. Protože taky během zkoušky, když učitel je dobrý, si člověk uvědomí a osvětlí některé věci, které mu nedošly. A tam se zkoušelo mechanicky. A jistěže spravedlivě, v tom byli dobří. Ale oni právě chtěli takovéto změny, aby nebyly všechny zkoušky jenom formální, ale taky aby byly smysluplné. Aby se tam zaváděly některé věci, aby studenti mohli mluvit do vzdělávání. Aby mohli rozhodovat, které předměty chtějí a které nechtějí. Což bylo revoluční, protože aby studenti určovali, co chtějí a co nechtějí za předměty, to nebylo jenom tak. Tehdy. Dneska je to normální, že studenti mluví do všeho, ale tehdy... Chtěli, aby odstoupil tehdejší děkan, na ten důvod už si nepamatuju a mě tak ani trochu nezajímal, ale bylo to pravděpodobně kvůli jeho fašistickým názorům. A na té univerzitě se to nepovedlo. Ale co se povedlo, byla reforma jmenování děkana. A ustavily se tam studentské rady, které měly právo mluvit do toho, kdo ho bude jmenovat. Takže to bylo zajímavé. Další věc, která byla, že chtěli, aby se rozšířily některé předměty. Například na psychologii, protože já jsem tam furt mlel ty svoje autory a oni je vůbec nečetli. Oni četli a Pavlova a Watsona a takovéhle blbosti a ty jejich authority o Freudovi nevěděli nic, takže oni chtěli, aby tam byla psychologie osobnosti, aby to nebyl jenom James, ale aby to byli taky i někteří jiní autoři. Třeba Maslow a Allport, - jeden dělal motivaci, druhý strukturu osobnosti. Takže asi tohle. Pochopitelně to byly velké změny tehdy. Víím, že ta Sussexská univerzita, kam jsem chtěl, tak ta vlastně byla permanentně v revoluci. Tam byla permanentní proměna, permanentní revoluce. Že to je vlastně to, co ten svět potřebuje. Že člověk se musí stále otáčet. Stále se musí proměňovat. To pak pochopitelně ustalo, protože potom to hrozilo anarchií. Nicméně ta universita si udržela dodneška docela dobrou pověst.

Tehdy, tuším, vládli labouristé, ne?

Tehdy vládli labouristé. Taky mě hrozně zajímali. No a co jsem miloval, byly britské noviny. Prostě jsem si vždycky vzal Guardian a Timesy a tam jsem pochopil, co to znamená dobré noviny. Tzn. zprávy, které byly ověřené, přesné. Byl tu levicový a pravicový deník, a když člověk četl zprávy, tak ty zprávy měly stejnou váhu i stejného ducha v obou dvou novinách. Byly jen rozdílné komentáře. Ale zprávy, to byla posvátná spolehlivost, která, žel Bohu, už ani v Británii neplatí. Takže to mě fascinovalo, noviny jsem miloval pro tu spolehlivost a pro ten způsob uvažování, týkající se politologie. No a potom byly přílohy. Přílohy byly zajímavé, bylo tam spousta věcí z kultury, ze zeměpisu, z dějin, z techniky, z biologie, ze soudobé vědy, tak to jsem měl rád. BBC jsem poslouchal - rádio nebo televizi. Protože jednak mluvily krásnou angličtinou, a ten jazyk mě uchvacoval. Je to krásná řeč, neuvěřitelně bohatá. Pak jsem si taky začal číst Shakespeara, časem mi začala docházet váha jazyka. Umět jazyk je hrozně těžké, ale pak jsem pochopil, že člověk ten jazyk prostě neobsáhne, i kdyby se zbláznil. To prostě nejde.

Taky oni někdy čtou ty knihy se slovníkem. To my neznáme...

To jazykové bohatství je nesmírné. Ty velké jazyky jsou ještě někde jinde.

Jazyk jinak otevírá svět, který se před ním rozvíjí.

Když člověk čte v tom jazyce, tak tatáž věc se najednou promění a člověk ji vidí jinak. Ten jazyk to umožní to otevírání věcí. Ale nejen otevírání, ale také způsob toho otevírání. A způsob té pozice v otevřenosti. Protože tam se mění stíny. Tam se mění polohy. Tam je jiný pohyb té věci. Zatímco třeba,

to je fascinující jazyk. Takže potom, když jsem to tak srovnal s němčinou, tak to byla další věc, že jsem si taky trochu četl německy. A snažil jsem se jazyky porovnávat, tentýž text a to bylo někdy frustrující. Protože nebyl jsem potom schopen to dát do češtiny, protože jsem si najednou uvědomil, co ta čeština ještě potřebuje. Ale hlavně, jak je těžké překládat. Jaké je to velké umění. Že to není jenom tak. Že to znamená právě opravdu rozumět jednak té věci, ale z pohledu mateřského jazyka. Překládání je tvůrčí činnost. To mi bylo najednou zřejmé. Já jsem do té doby nerozuměl, proč někteří spisovatelé se hodně zabývali překládáním. Třeba Vrchlický. A pak mi to najednou bylo jasné. Že to je fascinující, že to je zvláštní. Taky, že je to řehole. Když se ještě vrátím k té psychologii, tak ta měla být normována techniky, měla mít jednotný jazyk. Byla tu představa, že všichni se budou vyjadřovat v angličtině. A najednou se ukázalo, jak je to nelidské, jak je to znásilňující. Mě to pobuřovalo, ta drzost a troufalost toho, jak to chtěli jedním metrickým způsobem zrušit tu tu bohatost a členitost. Tak jsem říkal, no a co ta psychologie jak budeme potom vykládat básně? A to jsem potom pochopil, že to je velmi snadné, že se báseň převede na nějaké ty funkce. No a když se převede na ty funkce, tak už je to báseň jako báseň. A takový projekt bolševického idiota, prázdný vedle skutečných básní se ukázal energeticky jako stejná kvalita, no a to byl začátek konce mého vřelého vztahu k anglosaské psychologii, k tomu jejímu pozitivismu.

A taky tam fungoval strukturalismus?

Strukturalismus se v Anglii nenesl. Já jsem se s ním seznámil jednak přes pražský lingvistický kroužek a jednak přes Francouze. Ale oni o tom vůbec neměli páru, vůbec to neznali. Na Francouze se dívali přezíravě. I intelektuálové, i velmi vzdělaní lidé s odborných kruhů, se dívali na Francouze jako na blbce. Ty předsudky panovaly tehdy taky. Takže strukturalismus moc ne. Strukturalismus ještě neměl svého, britského guru a myslím si, že strukturalismus tak vlastně tu Anglii trochu minul.

A co ještě během toho studia bylo pro mě užasný byl Londýn. My jsme jezdili na víkend do Londýna. Londýn mě fascinoval. To byl vyplněný sen. Já jsem si uvědomil, že v těch megapolích, v těch obrovských městech, je všechno. Co si člověk představí, co ho napadne, o čem sní, tak to tam je. Všechno tam najde. Třeba, když jsem byl malý kluk, tak mě hrozně brala Afrika. Z nějakého důvodu mě to fascinovalo. Ten výraz Afriky, taková ta zvláštní dynamičnost, kterou jsem v tom cítil už jako děčko, i to, jak oni vypadají. A setkal jsem se s černochoy, s lidmi z Afriky, kteří naplnili můj sen. I v jejich projevu, i způsob vaření, i způsob mluvení, způsob vyjadřování, v komunikaci. Taky jsem měl jednu holku, s níž jsem začal chodit, sice krátce, ale to byl takový jiný způsob intimity. Taková hrozně bezprostřední, docela jsem měl práci si na to zvyknout, protože to nemělo tu evropskou poetičnost. To mělo africkou poezii, které jsem dlouhou dobu nemohl pochopit, protože jsem měl Afriku slitou dohromady, nerozlišoval jsem úplně pochopitelně, sever a střed a jih tam se mi to smývalo a teprve časem jsem začal diferencovat.... Ale ta rovníková Afrika měla ten tropický ráz, to z těch lidí bylo hrozně cítit. A taky, což bylo zvláštní, že oni neměli, a já jsem si říkal, že to nemůže dopadnout dobře, protože oni v sobě, ten britský řád a systém, ten systém hodnot, to oni vůbec neměli. To bylo vidět, že to je pro ně předpis společenského chování. A nikoliv přesvědčení. Pro ně to bylo, jako kdybych já dělal nějaké oběti, nějaké svoje kouzelnictví, tak bych to tam dělal jedinečně formálně. Ale vůbec bych tomu nevěřil. a ani bych tím nežil. A to jsem viděl na Britech, kteří tam žili, kteří se vraceli, jeden z mých kamarádů taky strávil život v Africe, protože tam měl rodiče, kteří tam žili, a někteří se tam i narodili coby běloši, tam byli koloniální, já nevím, obchodníci, důstojníci, úředníci, tak bylo vidět, jak oni tu kulturu nemají, jak oni rozumí, ale prostě nežili to, nebylo to jejich přesvědčení.

Tam byla vždycky veliká přehrada mezi Brity a původním obyvatelstvem.

Samozřejmě. Jednak velká přehrada, ale stejně tam jsem pochopil, co to znamená kultura. Jak ta kultura běží, jak je strašně mocná a jak ji má člověk jako pod kůží, co pod kůží, jak ji má prostě v krevním oběhu. Jak ji má v srdci. A to od začátku. Tam v Británii to bylo hrozně vidět ty rozdíly kultury. Já jsem tam pracoval, rozvážel jsem maso. Do hospůdek, bordelů, tančiren, barů, putyk,

kabaretů, heren. A tam byla epicentra, kde byli lidé z Palestiny, Izraele, Arméni, Číňané, Japonci, Češi, Poláci, Američani, Peruánci. Takhle se to tam míchalo a každý měl svoji hospodu, každý měl prostě svoje jídlo, to bylo taky velice zajímavé a pestré. Člověk viděl, z čeho se to jídlo vlastně skládá. Protože to jídlo není jenom věc, není to jenom produkt, ale taky to jídlo souvisí se způsobem, jak se ty jednotlivé složky utvářejí a jaký je k nim vztah. To znamená obilí, co oni udělají s obilím a co by s ním zase nikdy neudělali. Protože to obilí pro ně má nějaký význam a nějakou hodnotu. . Potom New York, ale to je zase jin příběh. Paříž, vůbec nebyla tímto způsobem světová. Ta byla velmi evropská. centrum Evropy byla nepochybně Paříž. Ale jedno z center světových metropolí, to byl Londýn. To v sobě žádné jiné město nemělo. Amsterdam trochu, ale jenom dílčím způsobem. Amsterdam tehdy byl otevřené město. Ale byla to světová vesnice. Kdežto Londýn byl světové město.

Autor: Jiří Zizler | **Datum vytvoření:** 02.09.2014 16:10:02